

Fehéri György

Miért szeretik Kertész Imrét Németországban?

A világ abszurd, egyszerűen: abszurd – mondta Kertész Imre 1996-ban a Spiegel című németországi folyóiratnak adott interjúja végén.

De idézzük fel a teljes kérdés-feleletet.

DER SPIEGEL: *A Sorstalanság című könyvével nagyobb németországi felolvasókörútra készül. Milyen érzésekkel indul neki abban az országban, melyben egykoron majdnem halálra kínozták?*

KERTÉSZ: *Tudja, kérem, ötven évvel ezelőtt idehurcoltak, ütöttek, rúgtak. Most megint itt vagyok, és az emberek barátságosan hallgatják, amint felolvasok a könyveimből, azután meg is tapsolnak. A világ abszurd, egyszerűen: abszurd.*

DER SPIEGEL: *Kertész úr, köszönjük a beszélgetést.*

Jelenítsünk meg magunk előtt egy képet: „Kertész Imre és Németország”.

Mit látunk?

Kertész Imre áll (vagy ül) és barátságosan mosolyog. Körülötte sok ember – ők is mosolyognak, elégedetten, szeretetteljesen.

Végezzünk egy kísérletet: öntsük a Nobel-díj nyilvánosságra hozatala óta a német nyelvű sajtóban Kertész Imréről megjelent és az internetről összegyűjtött 36 585 szót egy képzeletbeli szűrőre, melyet úgy állítottunk be, hogy a cikkekben található azonos elemeket fogja fel.

Állítsuk össze és olvassuk el az ideális „Kertész Imre-tanulmányt”.

Az írás a legfontosabb tudnivalókkal fog kezdődni. Kertész 1929-ben zsidó szülők gyermekeként született, 1944-ben Auschwitz–Birkenauba deportálták, majd 1945-ben az amerikaiak Buchenwaldban felszabadították. 1953-tól kenyerét musicalek és egyéb szórakoztató darabok írásával kereste. Fordított is, németből, többek között Nietzsche, Wittgensteint, Hofmannstahl, Freudot.

Németországi hírnevét, széles körű ismertséget az 1996-ban Christina Viragh fordításában megje-

lent *Sorstalanság* című regénye alapozta meg. (Itt meg kell jegyeznünk, hogy egyes írások megemlítik a *Sorstalanság* első, Jörg Buschmann-féle fordítását is, hozzáfűzve, hogy ez a „fordulat éveinek zűrzavarában... alámerült”. És hogy ez a fordítás színvonalban nem érte el a később Christina Viragh által készített „autentikus fordítást”. Hogy ez utóbbi megállapítás igaz-e vagy csupán vélekedés – egyszer még tisztázandó, már csak azért is, hogy a fordító Jörg Buschmann-nal igazságosak legyünk.)

A *Sorstalanság*ot Magyarországon először elutasították, hallgattak róla, majd 1975-ben, ha kis példányszámban is, végre megjelent – de mivel nem illett a szocialista-antifasiszta elképzelések sablonjába, visszhang nélkül maradt.

Kertész Magyarországon, különösen a szocializmus világában, rosszul érezte magát, s ha a múltból beszél, valójában mindig két diktatúráról beszél: a hitleri és az azt felváltó sztálinista időről.

Az 1985-ös év, a liberalizálódó politikai légkör hozta végre az újrafelfedezést és a sikert.

Állandó elemei még a cikkeknek az író barátságossága, humora; a vele rokonítható írók névsora (pl. Primo Levi, Celan, Sartre, Camus, Kafka); a „boldogságérzés” és a koncentrációs tábor összeférhetőségéről, illetve összeférhetetlenségéről szóló eszmefuttatások; annak kiemelése, hogy ebben az évben a Nobel-díj Bizottság kivételesen jó, minden vitán felül álló döntést hozott; a Nobel-díj Bizottság méltató beszédének idézése, valamint újra és újra visszatérő mondatok Kertész könyveiből, megnyilatkozásaiból.

A 2002 októbere óta megjelent cikkeket olvasva felsejlik feltett kérdésünkre – miért is szeretik Kertész Imrét Németországban – egy lehetséges gondolatmenet, egy lehetséges magyarázat, mégpedig a következő:

A németek* pontosan tudják, mi történt Auschwitzban (e kisváros neve itt szimbolikusan több

helységnév helyett is áll). A németek pontosan tudják, hogy Kertész zsidó (ha nem is él zsidóként), pontosan értik, mit élt át a *Sorstalanság* című regény 15 éves gyerekhőse a koncentrációs táborban, s hogy az átéltek mint határozták meg ennek a gyereknek (és a regény írójának) jövőendő életét.

Németországban évek óta dúl a vita az úgynevezett *Schlussstrich*ről, hogy lehet-e az Auschwitzal összekapcsolódó történet után pontot tenni, be lehet-e fejezni a holokauszttal való foglalkozást. Minden gondolkodó német tudja, hogy a válasz csakis határozott nem lehet: nem lehet pontot tenni. Az egyetlen, ami lehetséges – beszélni a múltból, kibeszélni, ami történt.

Beszélni pedig csak valakivel lehet – és Kertész beszél velük.

Sokan, írók, művészek, akik a holokauszt átélők és megpróbálták az átélteket a művészetükben feldolgozni, öngyilkosok lettek – és ezzel a végzetes mozzanattal „megtagadták” a felszabadító beszéd lehetőségét. Műveik emlékművek, megváltoztathatatlan felkiáltójelek.

Kertész Imre azonban itt van – beszélget és barátságos.

A németek szomjaznak a katarzisa. Kertész pedig nem zárja el a katarzishoz vezető utat. Elfogadja a németeket, és a németek elfogadják őt. Sőt, büszkéek is rá.

A katarzishoz vezető úton fájdalmakat is el kell viselni. Kertész írásaival fájdalmat akar okozni – és okoz is, s a németek elviselik ezt a fájdalmat, tudják, hogy az író írásainak befogadása keserves munkát kíván tőlük.

Másképp megfogalmazva: egy betegséget csak akkor lehet eredményesen gyógyítani, ha a beteg belátja, hogy beteg – és gyógyulni akar. A németeknek, úgy tűnik, erőteljes betegség-tudatuk van.

Elfogadják tehát a kényelmetlenségeket, ugyanis Kertész nem elutasító, épp ellenkezőleg: fölcsillantja számukra a reményt. Inkább tennivalóval látja el az olvasókat, és ezzel perspektívát kínál.

Írása persze beletép a sebekbe. A történet lezárása lehetetlen – mondja –, erről szó sem lehet. „Auschwitz óta semmi sem történt, ami Auschwitzot visszavonta, Auschwitzot megcáfolta volna.”

S mégis, a mostani kis szabadságot kihasználva jól is érezhetjük magunkat, sőt időnként maga az író is jobban érzi magát.

Mint egy türelmes pedagógus: barátságos, meghallgatja azt is, aki hibázott; beszél a vétkekről, de nem fenyeget. Nem látja megváltoztathatatlan jellembeli hiba következményének azt, ami történt.

A németek tehát jókedvűnek, sőt boldognak látják Kertészt – tehát nem romlott el minden végérvényesen és visszafordíthatatlanul. Eljöhet a feloldozás kora – van kiút, megváltó katarzis.

Groteszk kimondani, de szerencsések a németek, hogy van egy Kertész Imrénk.

Vágyjuk most szeleteire, és nézzük meg alaposabban a német napilapokban, heti magazinokban, újságokban a Nobel-díj hírének elterjedése után föltűnt Kertész Imre-képet: hogyan látják beszélgetőpartnerüket és „terapeutájukat” a német könyvolvasók, az író milyen megnyilatkozásait idézik?

AZ ÍRÓ – AZ EMBER:

A KEDVES, BARÁTSÁGOS ÉS UDVARIAS KERTÉSZ IMRE

Az író Tilman Spengler a *Frankfurter Rundschau*-ban Jean Paul szavait Kertész Imrere vonatkoztatja: „A tiszta szív embere. Egyetlen általam ismert íróra sem illik jobban ez, mint Kertész Imrere, beszéde tisztasága, ítélete megvesztegethetetlensége, lelkének nagysága miatt. És a humoráról még nem is szóltunk. Egy díjazott, akinek nincsenek irigyei – hosszú idő óta vártunk erre.”

„Kertész ...megdöbbentő barátságossággal válaszolt nekem...” (*Die Tageszeitung, Taz*)

„...tökéletes udvariasság, figyelmesség – azt is mondhatnánk: emberbarátság.” (*Taz*)

Kertész derűje meglepő: „Óriási szakadékok érzekelhetünk... az irodalom komolysága... és az irodalmat csinálók jókedve között...”, amikor Kertész a sajtó első kérdéseire válaszolt.” (*Berliner Zeitung*)

Kieler Nachrichten: „...barátságos író, kedves, magyarság-kiemelés, és még szívesen is cseveg a közönséggel.”

„...nagyszerű író, tökéletes úriember, tele udvariassággal... csendes, ...szívélyes, mintha ez a sorstól oly meggyötört ember az elsüllyedt osztrák–magyar k.u.k. világ valamennyi melankolikus erényét magába sűrítene.” (*Der Tagesspiegel*)

A *Frankfurter Rundschau* egy ugyanekkor megjelent másik írása az újságíró korábbi találkozását írja le Kertész Imrével. A cikk szerzője a záró mondatokban szinte emberfölötti tulajdonságokkal ruházza fel az író: „A találkozás óta úgy érzem, hogy Kertész a visszahúzódás és a jókedvű újrakezdés, a szélsőségesen önmagára való összpontosítás és a külvilágra való nyitottság, a kilátástalan kétségbeesés és a valódi boldogság rokonságának megteste-

sült metaforája. A széthullás és az élet, valamint a halál és a születés egymástól elválaszthatatlanságát számomra nem is annyira az író, mint inkább az ember Kertész Imre testesíti meg...”

A NOBEL-DÍJ:
EGYÉRTELMEŰEN JÓ DÖNTÉS VOLT

„A zsűri ez alkalommal mindent helyesen csinált.”
(*Berliner Zeitung*)

Ki más is lehetne az egyetlen, aki „fanyalogni” mer az ünneplők gyűűjében – a kritikus „pápa” Marcel Reich-Ranicki: „ha rajtam múlt volna, Philip Roth kapta volna a díjat. De nagyon boldog vagyok, örülök, hiszen Kertész Imre kiváló, komoly szerző, aki megérdemelte a Nobel-díjat.”
(*Die Welt*)

Mindenki más azonban csak dicsérő szavakat mond, mintha a Nobel-díj Bizottság is díjat kaphatna ez évi döntéséért: „... a Svéd Akadémia ebben az évben minden kétséget kizáróan jól végezte feladatát.” (*Die Welt*); „... az utóbbi évek legjobb döntése” (*Frankfurter Rundschau*).

PÁRHUZAMOK: KERTÉSZ IMRE
KIEMELKEDIK
A HOLOKAUSZTRÓL ÍRÓK SORÁBÓL

A *Frankfurter Rundschau* írja, hogy Nelly Sachs, aki 1966-ban kapott Nobel-díjat, szintén a soáról írt, de még idejében elhagyta Németországot. Így azután szigorúan nézve Kertész Imre az első holokauszt túlélő, aki a díjat megkapta.

A Kertészről szóló cikkek gyakran emlegetik Franz Kafka munkásságát. Közös motívum: történik valami, anélkül, hogy az azt elszenvető bármi rosszat tett volna. Így tartóztatják le Josef K-t, s így hurcolják el a *Sorstalanság* hőst is, és így utasítják el *A kudarc* írójának könyvét is.

Állandó párhuzamok: Primo Levi és Jorge Semprun. Csakhogy: „Míg más szerzők, mint például Jorge Semprun és Primo Levi tudásukat a bűnről, az ember ember általi elnyomásáról, valamint megvető véleményüket a náci ideológiáról a holokausztról szóló könyveikbe »hurcolták«, addig Kertész az ember pusztta túlélési akaratóból táplálkozó, rejtettebb elbeszélői magatartást választotta.” (*Berliner Zeitung*)

A *Tageszeitung* szerint: „Albert Camus mellett még egy író, aki számunkra nélkülözhetetlen: Kertész Imre”.

A *Frankfurter Rundschau* Peter Szondit idézi, aki Bergen-Belsenbe került, majd kiszabadult, és szintén Berlinben élt. Szondi egyik Celanról szóló tanulmányában, Kertészhez hasonlóan, a megsemmisítő tábort nem leírja, hanem „ott-tartja az olvasót”. Szondi, sok sorstársához hasonlóan öngyilkos lett.

Természetes, hogy Adorno sokat idézett szavai is előkerülnek. „Kertész megcáfolja Adorno szavait, mely szerint Auschwitz után nem lehet verset írni. Megmutatta, hogy a »rémséges« visszaturkózáséből nemcsak lehet, hanem kell is, hogy irodalom szülessék.” (*Westdeutsche Allgemeine Zeitung*)

Általánosságban fogalmazva: „...ez a mestermunka egy csapásra magasabb szintre emelte az úgynevezett holokausztirodalmat.” (*Die Welt*)

„Köves ... megpróbálja a tábor belső logikáját, a barakk-tábor ésszerűségeit megérteni, és igyekszik felfedezni az értelmet az értelmetlenségben. Azonban más felnőttektől eltérően – gondoljunk csak Jean Améryre – mindezért nem veszti el hitét az erkölcsi értékekben.” (*Der Tagespiegel*)

„A 20. század poklából – talán sorstársát, Alekszander Tismát leszámítva – nincs még egy író, aki a Nobel-díjat jobban megérdemelte volna. Hiszen senkit nem kímélő prózája elpusztíthatatlan tanúságtétel az emberiség mellett.” (*Der Tagespiegel*)

KÉT DIKTATÚRA:
NEM CSAK NÁCI DIKTATÚRA VOLT
A 20. SZÁZADBAN

Kertész állásfoglalását közvetlenül a Nobel-díj híre után, Berlinben a *Frankfurter Rundschau* idézi: „Igen érdekes számomra, hogy ezt a díjat a holokauszt- és diktatúraellenes irodalmam elismeréseként kapom. Mindez talán, valamilyen módon, nevelően is hathat a kelet-európai államokra.”

Kertész művei ugyanis – emelik ki rendszeresen az írások – nem csupán a holokausztról, hanem annak tagadásáról is szólnak, hiszen a hitlerit követő diktatúra nem akart az író műveiről tudomást szerezni. Kertész sorsa így a kétszeres magányosság volt: a történeteket átélte, és azután egyedül is maradt velük.

Westdeutsche Allgemeine Zeitung: „Kertész magas kitüntetése igazságot szolgáltat a 73 éves írónak, akinek nem csupán a fiatalsága idején elszenvedett rémségekkel kellett együtt élnie, hanem avval is, hogy mindezek irodalmi feldolgozása csupán

megvetést eredményezett. A magyar kultúrpolitika sokáig gátolta, hogy a holokauszttal foglalkozzanak. Tilalmas tudások akadályozták mindezt: a Hitler–Sztálin-egyezmény, s a Szovjetunióban bujkáló antiszemitizmus.”

„Kertész Imre nemcsak a magyar sztálinizmus, hanem a nemzetiszocializmus emlékezete ellen is ... Camus-nek az abszurd szabadságról szóló gondolatmenetével védekezett.” (*Der Tagesspiegel*)

A *Thüringer Allgemeine (TA)* a buchenwaldi Emlékhely igazgatóját idézi: „Fantasztikusnak tartom a kitüntetését, mert Kertész irodalmi munkássága nem felületesen patetikus, és nem is olyan, mint az »emlékező-irodalom« számos darabja, hiszen írásainak szilárd alapja az az általa megélt két dikta-túra.”

A BOLDOGSÁG:

NEM CSAK A REGÉNYBELI HŐS BOLDOG

A Kertész Imréről szóló írások leggyakoribb szava a *Glück* – azaz: a szerencse, vagy boldogság.

Berliner Zeitung: „...áttörte közönsége berögződött olvasói megszokásait...” – és idézi a cikk a *Sorstalanság* befejező mondatait „Hisz még ott, a kémények mellett is volt a kínok szünetében valami, ami a boldogsághoz hasonlított. Mindenki csak a viszontagságokról, a »borzalmakról« kérdez: holott az én számomra tán ez az élmény marad a legemlékezetesebb. Igen, erről kéne, a koncentrációs táborok boldogságáról beszélnem nekik legközelebb, ha majd kérdik. Ha ugyan kérdik. S hacsak magam is el nem felejttem.” És következik a gondolatmenet értékelése: „Az, hogy Kertész Imre nem a szörnyűséges élményekből, hanem az embernek a boldogság és az élet utáni vágyából indul ki, hogy ilyen soha nem hallott módon ír a táborokról – okozta, hogy először nem, azután viszont annál elsöprőbb sikerrel üdvözölte a közönség a könyvet.”

A fogalom: „boldogság” két összefüggésben is felbukkan a Kertész Imréről szóló írásokban: egyszer a *Sorstalanság* hősről beszélve; másszor viszont így írják le az író jelenlegi kedélyállapotát. Különös módon kapcsolja össze a szó a két személyt, az író és a maga alkotta figurát. Bár mindez nyugtalanító – hiszen hogyan lehet valaki boldog a koncentrációs táborban, hogyan lehet valaki boldog, aki a koncentrációs táborokról ír –, mégis megnyugtató: hiszen ha az író képes boldogságot érezni, akkor talán nem történt semmi visszafordíthatatlan, talán nem romlott el minden

végleg. És még tovább is kiterjeszhető a boldogság: „...röviden szólva, valamennyiünk számára boldogság ez a kitüntetés.” (*Die Welt*)

A *Frankfurter Rundschau* újságírója egy korábbi interjúja során jegyezte fel: „Kertész nyilvánvalóan boldog volt, boldog szerelmes, boldogan elégedett, boldog a világban.” S így természetesen merül fel a kérdés „...hogyan valaki, aki a koncentrációs táborokat túlélte, s aki minderről azután éveken keresztül sötét, szomorú és kiút nélküli könyveket írt, ráadásul anélkül, hogy ezeket a könyveket valójában figyelemre méltatták volna – hogyan lehet ez az ember mindezek ellenére olyan boldog?”

Kertész jókedve, felszabadultsága majdnem szentségtörő. A „Séta Kertész Imrével Auschwitzban” című cikkben (*Frankfurter Allgemeine Zeitung*) olvashatjuk: „...barakkok... bemegyünk... Kertész Imre nézi az ágyakat... a falakba vésett krikzkrakzokat. Nevetve olvas fel egypár sort. Azután továbbmegyünk.”

A *Tagesspiegel*-ben: „...az országban tett körutazása során az újságírók mesélték, hogyan csodálkozott Kertész, amikor a »Ne adj gázt« feliratú közlekedési táblát meglátta.”

Akik találkoznak vele, örülnek, hogy örül, és így is akarják őt látni. A buchenwaldi Emlékhely igazgatója: „Tudom, milyen nehéz is volt visszajönnie ide, de örült, hogy ismét itt van.” (*Thüringer Allgemeine*)

A MAI NÉMETORSZÁG:

KERTÉSZ JÓL ÉRZI ITT MAGÁT

Kertész Berlinben szabadnak érzi magát, lakást bérel, és a következő regényén dolgozik. (*Frankfurter Rundschau*)

Németországban kap igazán munkájáért megbecsülést, a *Die Welt* című lap fel is sorolja a kitüntetések: Brandenburgi Irodalmi Díj (1995), A Lipcsei Könyvvásár Díja az Európai Kölcsonös Megértésért (1997), a Die Welt-Irodalmi Díj (2000), és közvetlenül a Nobel-díj előtt a Hans-Sahl-díj. Majd így folytatja: „...az elmúlt évben telepedett le Kertész Imre Berlinben. Ritkán érte a német fővárost nagyobb megtiszteltetés, mint az, hogy korunk egyik legjelentősebb írója, aki mindehhez a soá túlélője, Berlint választotta lakhelyéül.”

Frankfurter Allgemeine Zeitung: „...a svéd nyilvánosság nagy érdeklődéssel vette tudomásul a díjazottnak a német nyelvhez és kultúrához való kötődését. Már csak azért is, mert Kertész a televí-

zióban, a beszédében és számos interjú során németül beszélt...”

Kertész németországi szerepéről, a felé irányuló szeretet okairól gondolkodik el Ingo Fessmann a *Tagespiegel*-ben: „Mert Kertész jelenleg Berlinben tartózkodik, és kiválóan beszél németül? Mert mindannak ellenére, amit megélt, szereti a németeket? Mert Auschwitz traumáját filozófiailag megformálta, és evvel mintegy felfoghatóvá és elviselhetővé tette számunkra?”

ERKÖLCSI INTELMEK:

KERTÉSZ NEM INT, NEM DORGÁL

„...mint minden nagy író, elkerül mindenféle moralizálást.” (*Frankfurter Rundschau*)

Igen fontos mozzanat: a németek ugyanis szokva vannak, hogy a zsidó tiszttségviselők, közéleti emberek felemelt, intő ujjal, rendkívül érzékenyen lépnek fel (gondoljunk csak Ignatz Bubisra és Heinz Galinskira a Zsidók Központi Tanácsának korábbi elnökeire), amint a zsidósággal szemben jogsértést észlelnek. Kertész, bár világosan kimondja, hogy avval, amit ír, nem kímélni, hanem épp ellenkezőleg fájdalmat okozni akar, nem vádol, nem szid, nem int.

Sőt mint jó tanár, lehetőséget lát a javulásra: „Nem hiszem, hogy a náciizmus csak a németeket jellemezné. Természetesen mindezt a németek követték el, s nekik is kell mindezzel szembenézni – de ez meg is történik. És ez jó.” (*Berliner Zeitung*)

Időnként úgy érzik, hogy Kertész talán még kíméli is őket: „...a könyvbéli Köves György nem azonos az íróval. Az író nagyobb szörnyűségeket látott, mint amelyeket a könyvben leír.” (*Berliner Zeitung*)

Változatosságot hoz az írások sorába, és elgondolkodtat Thomas Steinfeld cikke a *Süddeutsche Zeitung*-ban. A Nobel-díj Bizottság ítélete, írja, irodalmi és irodalompolitikai szempontból egyaránt helyes volt. „Ami azonban Kertész műveinek az erkölcsi és filozófiai oldalát illeti, a Svéd Akadémia – talán anélkül, hogy ezt pontosan tudná – vékony jégre merészkedett, mely alatt ráadásul kifürkészhetetlen mélység tátong. Szakadékhoz hasonló mélység, mely talán azért nem olyan rémisztő, mert Kertész visszafogott, csendes, a lehető legjobb modorral megáldott ember.”

Steinfeld ezek után röviden a *Sorstalanságról* ír, majd így folytatja: „A könyvről szóló kritikák gyakran »tanácstalanságról, irritáltságról« beszéltek, s ezek a reakciók nem csupán a mű leírására

szolgáltak, hanem azt a mélységes erkölcsi dilemmát is jelezték, amelyre a regény alapos olvasója felfigyelhet. A regény ugyanis valójában valami »hallatlanról« mesél, valami olyanról, amit ebben az országban ez idáig még senki sem mert kimondani. Kertész nem választja el egymástól a »jót« és a »rosszat«, nem használja az »erkölcs« s a »bűn« fogalmait, megtagadja, hogy a »bűnösség« kérdésében állást foglaljon – vagy, s ez nem különbözik az elmondottaktól: nem is ismer mást, csak bűnösséget. Kertész gyakran idézett kijelentése, mely szerint a koncentrációs táborban is létezett a boldogság, csak felületi megjelenése annak a gondolkodásnak, melyben semmi sincs, ami ne lehetne, amelyben minden lehetséges, mert minden, ami lehetséges, az egyes ember lehetősége. Az egyetlen bizonyosság: nincs menekülés.”

Majd később, összegezve: „Az ember talán mint »kétségbeesést« fogadhatja el az életét”.

A cikkíró megjegyzi, hogy a *Kaddis* és *A kudarc*, mindamelllett, hogy óriási a jelentőségük a létproblémák megjelenítésében, az első könyvnél, a *Sorstalanságnál* gyengébbre sikerültek.

E gondolatmenet folytatása: „Günter Grass után, aki 1999-ben kapott Nobel-díjat, a Svéd Akadémia most ismét egy olyan szerzőt tüntetett ki... a 20. századi nagy katasztrófa ábrázolóját (mely katasztrófának még egyáltalán nincs vége)... s a felületen úgy tűnhet, mintha a kitüntetések egy sorozatba illeszkednének. Valójában Grass és Kertész az irodalom két, igencsak ellentétes sarkpontjait testesítik meg: egyikük az irodalom ruhájába öltöztetett és republikánus erkölcsi színjátékként előadott erkölcsi bizonyosságokkal teli művész; másikuknak viszont mindenfajta bizonyosságok, különösen pedig az erkölcsi bizonyosságok – tökéletesen idegenek.

És így azután a Svéd Akadémia téved az indoklásában, mert... az ellenkezés, a tiltakozásnak ez a vélt individuális szintje egyáltalán nem található meg Kertésznél.”

A cikk lezárásában Sziszüphosznak a rengeteg görgetéstől egyre kisebbre kopó követ (*A kudarc*) idézi fel, melyet nyilvánvalóan Kertész is birtokol, hiszen ő is a kő görgetésére ítéltetett, s így lehetséges – írja a cikkíró keserűen és megértően (olvastuk a gondolatot a kétségbeesésről) –, hogy ezentúl „a kövecske mellett ott hever majd a tömött pénztárca és a babérkoszorú is”.

A cikkek végigolvasása után képzeljük most még egyszer magunk elé a „Kertész Imre és Németország”-képet.

Két mosoly találkozik: az író és az őt befogadók mosolya.

És most idézzük fel röviden Kertész két gondolatmenetét: „Auschwitz – mondja – nem valamilyen különleges jelensége a 20. századnak, hanem inkább a modern világ működésének egyenes következménye”. Valamint: „Mind ez ideig nem történt semmi, ami Auschwitzot megcáfolta volna.”

Idézzük még fel az olvasott cikkekből azt a megállapítást, mely szerint Kertész írásai azért olyan zavarba ejtők, nyugtalanítók, mert bennük, az általa végiggondoltak következményeként, megszűnik az éles határ a „jó” és a „rossz” között; ő nem szolgáltat erkölcsi ítéletet, melybe megkapaszkodhatnánk. S így lesz a kétségbeesés létállapot.

Óhatatlanul felmerül a kérdés: vajon nem csupán egymástól oly különböző forrásokból eredő mosolyok találkoznak össze?

Kertész mosolyán keresztül nem a *Sorstalanság* Köves Gyurija nevet ránk, kicsit csodálkozva?

Nem egy szerencsés, csodálatos és gyógyító félreértésnek vagyunk tanúi?

Popper Leó, a fiatalon meghalt esszéista, Lukács György barátja írta a 20. század első éveiben: „Mivel azonban ember embert nem ismer belülről, nem értheti meg, hogy mit akar...”

Hagyjuk ennyiben.

Függelék a cikkhez

Németországban 2002. október 10-e után számtalan méltatás jelent meg Kertész Imréről. Ezek az esetek túlnyomó részében ismétlik egymást. Fenti írásomban a jellegzetesebb cikkekből idézek.

EZEK FORRÁSAI:

Berliner Zeitung, berlini napilap (468 000 példány körül)

Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ) 1949-ben alapított országos terjesztésű liberális-konzervatív napilap, 400 000 körüli példányszámmal, színvonalas kulturális rovattal.

Frankfurter Rundschau (FR) országos terjesztésű napilap, 1945-ben jelent meg első alkalommal. A szociálliberális lap kulturális rovata a német nyelvterületen a legfontosabbak közé tartozik. A lap példányszáma 189 000.

Kieler Nachrichten, helyi újság (Schleswig–Holstein)
Der Spiegel, 1946 óta az angol *The Time* mintájára alapított hetilap, a legnagyobb a hozzá hasonló európai lapok közül. Hamburgban jelenik meg több mint egymillió példányban.

Süddeutsche Zeitung (SZ) 1945-től jelenik meg, először Münchenben, országos terjesztésű napilap, kulturális rovata szintén jelentős. Pédányszáma kb. 425 000.

Der Tagesspiegel, Berlinben megjelenő napilap
Die Tageszeitung (Taz), berlini baloldali-alternatív napilap (61 000)

Thüringer Allgemeine (TA), Erfurtban megjelenő helyi lap

Die Welt, napilap, Berlinben jelenik meg 1946 óta (kb. 216 000 példányszámú), a lap készítői a kulturális rovatnak igen nagy jelentőséget tulajdonítanak. Fontos a lap hétfégi irodalmi melléklete is.

Westdeutsche Allgemeine Zeitung (WAZ), a Ruhr-vidéken megjelenő helyi lap, hétfégi példányszáma kb. 750 000.

.....
* „Németek” általában nincsenek. Természetesen, tudjuk, vannak. Az írásban a Kertész Imrét olvasó és befogadó németekre gondolok.



Lapunkat rendszeresen cseréljétek
Magyarországi legmagyabbi médiafigyelője az
»OBSERVER«

OBSERVER BUDAPEST MÉDIAFIGYELŐ KFT.

1084 Budapest,

VIII. ker. Auróra u. 11.

Tel.: 303-4738 • Fax: 303-4744

<http://www.observer.hu>